

Мисливий В.А.,

професор кафедри публічного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», доктор юридичних наук, професор

Кібернетична безпека як об'єкт кримінально-правової охорони

Розвиток науково-технологічного прогресу показує, що на початку ХХІ століття людство впритул наблизилось до епохи кібернетичної цивілізації, чому сприяв стрімкий процес розбудови інформаційного суспільства.

З часу видання Норбертом Вінером відомих наукових праць «Кібернетика» (1948 р.), «Кібернетика і суспільство» (1954 р.) вченими були створені та розвинуті теоретичні та прикладні засади цієї фундаментальної світоглядної галузі знань. Разом з цим, сьогодні є очевидним, що глобальний вплив кібернетики на розвиток суспільних відносин вимагає обов'язкового з'ясування у цьому процесі проблем правового регулювання, зокрема кримінально правової охорони кібернетичної безпеки.

Отже, важливим стає розгляд сутності, ролі та значення кримінально-правової охорони у сфері кібернетичної безпеки в умовах глобалізації суспільства.

Загальновідомо, що паростки «кібернетики» як галузі наукових знань, до речі як і такої юридичної науки, як «кримінологія», на початку радянської доби були визнані шкідливими буржуазними науками, що фактично унеможливило їх розвиток на теренах Радянського Союзу. Фактично дослідження у галузі кібернетики відновились в нашій країні в 50-ті роки ХХ століття, а українські вчені стали піонерами розвитку кібернетики, серед яких видатна роль належить академіку В. М. Глушкову, віце-президенту Академії наук України, засновнику інституту кібернетики в Україні. Саме він сформулював поняття кібернетики як науки з комплексною методикою досліджень та визначив проблеми найефективнішої взаємодії людини з машиною та їх розв'язання.

Кібернетика як галузь наукових знань в правовому аспекті отримала розвиток у роботах плеяди вітчизняних вчених Д. С. Азарова, П. Д. Біленчука, В. О. Голубєва, В. Д. Гавловського, А. А. Музики, С. О. Орлова, А. М. Ришелюка, Н. А. Савінової, М. В. Карчевського, Н. А. Розенфельда, О. Е. Радутного, В. Г. Хахановського та інших.

Сучасною тенденцією розвитку цивілізованого суспільства є актуалізація кібернетичної безпеки як феномену розвитку науково-технологічного прогресу, свідченням якої є політично-правова воля держав континентальної Європи та інших країн, які на початку ХХІ століття об'єдналися навколо положень Конвенції про кіберзлочинність, що ратифікувала та імплементувала її норми у національне законодавство [1]. Зокрема йдеться про: злочини проти конфіденційності, цілісності та доступності комп'ютерних даних і систем; діяння, безпосередньо пов'язані з комп'ютерами; посягання, пов'язані зі змістом контенту; злочини, пов'язані з дитячою порнографією; діяння, пов'язані з порушенням авторських і суміжних прав тощо.

Разом з цим, протидія кіберзлочинності шляхом налагодження міжнародної співпраці та вдосконалення законодавства у цій сфері вимагає уважного спостереження за еволюцією даного виду злочинності і поширеністю вказаних деліктів. Такий моніторинг обумовлений прогностичною функцією кримінального права, коли предметом його досліджень стають паростки нових явищ, що спостерігаються у генезі суспільства, які можуть містити потенційні кримінальні виклики, а відтак напрацьовувати теоретико-методологічну основу для адекватних заходів запобігання кіберзлочинності та пропонувати *de lege ferenda* відповідні кримінально-правові інститути та норми-заборони.

У цьому контексті розвій науково-технологічного прогресу поставив перед наукою кримінального права завдання щодо пошуку шляхів врегулювання суспільних відносин, пов'язаних з кібернетичною безпекою. Зокрема, створення електронно-обчислювальних машин та інформаційної інфраструктури викликали у другій половині ХХ століття так звані комп'ютерні злочини. У зв'язку з цим законодавець передбачив низку кримінально-правових норм у Розділі XVI «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку» Кримінального кодексу України (далі – КК України). Проте, на наш погляд, незважаючи на їх коригування з приписами вищезгаданої конвенції, вказані норми на сьогодні не можуть забезпечити ефективну охорону кібернетичній безпеці, оскільки родовий об'єкт цих злочинів за своїм змістом охоплює лише частину суспільних відносин у даній сфері.

Характерною особливістю сучасного науково-технологічного етапу розвитку є інтенсифікація створення та використання кібернетичних роботизованих систем у різних сферах життєдіяльності соціуму. Особливих масштабів ця діяльність досягла у виробництві, космічній, військовій, енергетичній, добувній, транспортній, медичній та інших сферах. Кібернетичні роботизовані комплекси працюють у багатьох галузях господарювання, космічній, військовій, енергетичній, добувній, медичній та інших сферах та стають невід'ємною частиною цивілізованого суспільства.

Водночас впровадження у життя кібернетичного феномену вказує на необхідність охорони цих суспільних відносин як від зовнішніх, так і внутрішніх небезпечних деліктів, що вчиняються на ґрунті їх функціонування, зокрема при заподіянні ними шкоди здоров'ю, життю громадян, власності та іншим об'єктам. Проте ні конвенційні норми, ні вітчизняне кримінальне законодавство не містять відповідних положень, пов'язаних з юридичною оцінкою таких деліктів.

5 жовтня 2017 року Верховною Радою України прийнято закон України «Про основні засади кібербезпеки України» [2], який зокрема визначає організаційні та правові питання регулювання суспільних відносин у сфері кібернетичної безпеки України, а отже тим самим вказані суспільні відносини набувають особливого значення та вимагають відповідних гарантій їх розвитку, а відтак стають окремим об'єктом кримінально-правової охорони. Таким чином створюються умови для передбачення у чинному

кримінальному законодавстві окремого самостійного розділу «Злочини проти кібернетичної безпеки», що буде сприяти належному вирішенню проблемних питань у цій важливій сфері.

Список використаних джерел

1. Конвенція про кіберзлочинність // Офіційний вісник України від 10.09.2007. - 2007. - № 65. – ст. 2535.
2. Стенограма пленарного засідання Верховної Ради України від 5 жовтня 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/6609.html>.